

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

معاونت پژوهش

روحانیت و حکومت در افغانستان (زمینه‌ها، موانع و راهکارها)

محراب‌علی صفدری

صفدری، محراب علی
روحانیت و حکومت در افغانستان (زمینه‌ها موانع و راهکارها) / محراب علی
صفدری؛ [برای] مرکز جهانی علوم اسلامی، معاونت پژوهش. -- قم: مرکز جهانی
علوم اسلامی، ۱۳۸۷.
۲۰۳ ص. -- (مرکز جهانی علوم اسلامی، معاونت پژوهش؛ ۱۱۸)
ISBN: 978-964-195-010-3 ۱۹۰۰۰ ریال
فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه: ص. [۱۹۹] - ۲۰۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
۱. افغانستان - سیاست و حکومت - قرن ۱۴. ۲. روحانیت - افغانستان -
فعالیت‌های سیاسی. ۳. افغانستان - اوضاع اجتماعی. الف. مرکز جهانی علوم اسلامی.
معاونت پژوهش. ب. عنوان.
۹ ر ۷ ص / ۳ / ۳۷۱ DS ۹۵۸ / ۱۰۴۶

روحانیت و حکومت در افغانستان (زمینه‌ها، موانع و راهکارها)

مؤلف: محراب‌علی صفدری

چاپ اول: ۱۳۸۷

ناشر: انتشارات مرکز جهانی علوم اسلامی

چاپ: توحید ● قیمت: ۱۹۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۲۰۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مرکز پخش:

قم، خیابان بهار، جنب هتل الزهرا(س)، فروشگاه انتشارات مرکز جهانی علوم اسلامی

تلفکس: ۰۲۵۱۷۷۴۹۸۷۵

www.eshraaq.com

E-mail: public-relations@Qomicis.com

سخن ناشر

«اسلام» به دلیل برخورداری از محتوایی ویژه و نیز توفیقش در برپایی جامعه نمونه، چیزی بیش از آموزه‌های کلی و صرفاً روحانی است. راهنمایی‌های کلی دین اسلام، در گفتار و کردار حضرت محمد ﷺ و در برهه‌های حساس برپایی و اداره جامعه نوپای اسلامی، تجلی و عینیت یافته و حجت را بر آدیان تمام ساخته است. از آن پس، راهنمایی‌ها، معیارها و سنت‌های اسلامی، پیونددهنده جامعه اسلامی گردید به گونه‌ای که تحولات و حوادث تاریخی و هجسه بدعت‌ها، هرگز نتوانست این پیوندهای به یادگار مانده را از هم بگسلد.

این حقیقت که تأثیرگذاری در جامعه اسلامی و دستیابی به قدرت جز از طریق تن دادن به الزامات جامعه اسلامی امکان‌پذیر نیست، تظاهر به پابندی به اسلام را از لوازم حاکمیت در جامعه اسلامی ساخت و چالشی بزرگ را فراروی عالمانی قرار داد که از دانش عمیق دین، چشمی تیزبین و عزمی راستین برخوردار بودند. برخورد هوشیارانه با بدعت‌ها، ظاهرآرایی‌ها و نادانی‌ها و ایستادگی در برابر فرونخواهی‌های قدرت‌طلبان، آرامش را برای

همیشه از ذهن و دل عالمان ربوده است و این چنین پیوندی را میان کانون‌های «دانش» و «قدرت» برقرار ساخته است.

کتاب حاضر با نام «روحانیت و حکومت در افغانستان» در واقع پایان نامه دوره کارشناسی ارشد و حاصل تلاش نویسنده محترم اساتید راهنما، مشاور و داور و نیز دیگر اساتید، مسئولین و دست‌اندرکاران تهیه و نشر این اثر می باشد. در این جا از یکایک آن عزیزان قدردانی می‌گردد و از خداوند منان می‌طلبیم حاصل این تلاش را قرین توفیق سازد.

مرکز جهانی علوم اسلامی

معاونت پژوهش

بهار ۱۳۸۷

فهرست مطالب

.....	سخن ناشر	۵
.....	فهرست مطالب	۷
.....	پیشگفتار	۱۳

بخش اول: مفاهیم و کلیات

.....	۱. روحانیت	۱۹
.....	۱. معنا و مفهوم روحانیت	۱۹
.....	۲. هویت صنفی روحانیت	۲۱
.....	۳. پیدایش روحانیت	۲۳
.....	۴. تشکیل سازمان روحانیت	۲۴
.....	۵. ضرورت وجود روحانیت	۲۵
.....	۱ - ۵. رسالت‌مداری	۲۶
.....	۲ - ۵. گسترش معنویت	۲۷
.....	۳ - ۵. معرف اسلام واقعی	۲۹
.....	۴ - ۵. مدیریت صحیح جامعه	۳۰
.....	۶. روحانیت و سیاست	۳۲
.....	۷. روحانیت در جامعه افغانستان	۳۵
.....	۱ - ۷. پیوند مستحکم مردم و روحانیت	۳۸
.....	۲. حکومت	۴۱
.....	۱. تعریف حکومت	۴۱

۴۲	۲. مفهوم حکومت.....
۴۳	۳. انواع حکومت با تأکید بر افغانستان.....
۴۳	۱ - ۳. حکومت استبدادی.....
۴۵	۲ - ۳. حکومت دموکراسی.....
۴۶	۳ - ۳. حکومت سلطنتی.....
۵۰	۴ - ۳. حکومت جمهوری اسلامی.....
۵۳	۳. تعامل روحانیت و حکومت‌ها.....
۵۵	۱. توافقات اجباری.....
۵۵	۲. حکومت‌ها و روحانی‌نماها.....
۵۵	۳. حکومت‌ها و روحانیون متعهد.....

بخش دوم: زمینه‌ها و کارکردهای روحانیت

۶۱	۱. مبارزه با استعمارگران خارجی.....
۶۱	الف) استکبار غرب.....
۶۲	۱. خیانت شاه شجاع.....
۶۳	۲. خدعه انگلیسی‌ها.....
۶۴	۳. اعلان جهاد روحانیت.....
۶۵	۴. اختلافات داخلی.....
۶۵	۵. مبارزه همه جانبه با فتوای روحانیت.....
۶۸	۶. روحانیت راستین و دشمن زبون.....
۶۹	۷. جنگ استقلال و نقش تأثیرگذار روحانیت.....
۷۲	ب) استکبار شرق.....
۷۲	۱. تجاوز روس و حکم جهاد روحانیت.....
۷۴	۲. روحانیت، پایه‌گذار انقلاب.....
۷۵	۳. روحانیت و تشکیل احزاب جهادی.....
۷۹	۲. روحانیت در مقابله با استبداد داخلی.....
۸۰	الف) روحانیت فداکار و حاکمان ذلت‌پذیر.....
۸۰	۱. عبدالرحمن، استبداد خودی و استعمار بیگانه.....
۸۲	۱ - ۱. مبارزه روحانیت اهل سنت با عبدالرحمن.....
۸۴	۲ - ۱. روحانیت تشیع و استبداد داخلی.....
۸۶	۳ - ۱. استعمار و انتقام از روحانیت.....

فهرست مطالب ۹

۹۱	۲. سلاطین بعد از عبدالرحمان.....
۹۳	۳. روشن‌گری و آزادی خواهی دوباره.....
۹۵	۱ - ۳. آیت الله حجت.....
۹۸	۲ - ۳. علامه بلخی.....
۱۰۰	۳ - ۳. شهید نیازی.....
۱۰۲	ب) مبارزات روحانیت با منحرفان و استثمارگران.....
۱۰۲	۱. گروه‌های الحادی.....
۱۰۴	۱ - ۱. ظلم فریب‌خوردگان کمونیسم.....
۱۰۹	۳. فعالیت‌های فرهنگی و دینی روحانیت.....
۱۰۹	الف) پیشاهنگان دین.....
۱۱۱	ب) دو مکان رشد.....
۱۱۱	۱. مساجد.....
۱۱۳	۲. حسینیه.....
۱۱۵	۴. زمینه‌ها و بستر موجود.....
۱۱۵	الف) زمینه ارکان حکومت.....
۱۱۹	ب) زمینه سیاسی.....
۱۱۹	۱. روحانیت؛ مانع استعمار جدید.....
۱۱۹	۲. روحانیت، مانع استبداد.....
۱۲۰	ج) زمینه فرهنگی و دینی.....
۱۲۰	۱. حوزه‌های علمیه.....
۱۲۱	۲. مدارس و دانشگاه‌ها.....
۱۲۱	۳. حفظ فرهنگ خودی.....
۱۲۲	۴. سازمان‌دهی نیروهای فکری.....
۱۲۳	۵. تبلیغ و ترویج صحیح دین.....

بخش سوم: موانع حضور فعال روحانیت

۱۲۷	مقدمه.....
۱۲۹	۱. موانع خارجی.....
۱۲۹	۱. وابستگی کشور به خارج.....
۱۲۹	۱ - ۱. عدم صداقت کشورهای خارجی.....
۱۳۰	۲ - ۱. پیامد وابستگی.....

۱۳۰	۳ - ۱. آگاهی ملت
۱۳۰	۴ - ۱. استعمار ستیزی
۱۳۳	۲. موانع داخلی معطوف به بیرون از روحانیت
۱۳۳	الف) عملکردهای احزاب جهادی
۱۳۴	۱. عوامل جنگ‌های داخلی
۱۳۴	ب) گروه‌های دین ستیز
۱۳۴	۱. جریان سکولاریسم
۱۳۴	۱ - ۱. محتوای سکولاریسم
۱۳۵	۲ - ۱. شکل‌گیری سکولاریسم
۱۳۷	۳ - ۱. دین ستیزی در افغانستان
۱۳۸	۱ - ۳ - ۱. اصلاحات سکولاریستی
۱۳۹	۲. جریان وابسته به کمونیسم
۱۴۰	۳. تلاش سکولاریستی
۱۴۰	الف) تخریب اسلام و روحانیت
۱۴۰	ب) گسترش فرهنگ بیگانه
۱۴۱	۳. موانع داخلی معطوف به روحانیت
۱۴۱	الف) روحانی‌نماها
۱۴۱	۱. جاهل
۱۴۲	۲. بی‌تقوا
۱۴۳	۳. وابسته
۱۴۶	۴. چهره بدل به جای اصل
۱۴۹	ب) تحجرگراها
۱۴۹	۱. مفهوم تحجر
۱۵۰	۲. ریشه تفکر تحجرگرایی
۱۵۱	۳. دگم‌اندیشان
۱۵۱	۴. طالبان؛ نماد تحجر
۱۵۲	۱ - ۴. اندیشه طالبان
۱۵۲	الف) اندیشه وهابی‌گری
۱۵۵	ب) اندیشه دیوبندی
۱۵۶	۲ - ۴. عملکردهای طالبان

۱۵۷	۱ - ۲ - ۴. قوم محوری
۱۵۷	۲ - ۲ - ۴. شیعه‌ستیزی
۱۵۸	۳ - ۲ - ۴. تضعیف اسلام در پوشش دین
۱۵۹	۴ - ۲ - ۴. خطر واپس‌گرایی
۱۶۰	۵. فقدان تشکل
۱۶۱	۶. اختلافات درون صنفی
۱۶۲	الف) پیروی از هوای نفس
۱۶۲	ب) حسادت
۱۶۳	ج) قدرت طلبی

بخش چهارم: راهکارهای حضور فعال و مؤثر روحانیت

۱۶۷	۱. دین مبین اسلام
۱۶۷	۱. جامعه دینی
۱۶۹	۲. نظام دینی
۱۶۹	۱ - ۲. قانون اساسی؛ تبیین نظام
۱۷۰	۱ - ۱ - ۲. اسلامیت نظام
۱۷۰	۲ - ۱ - ۲. جمهوریت نظام
۱۷۱	۳ - ۱ - ۲. استقلال نظام
۱۷۱	۲ - ۲. مردم سالاری دینی، زیر ساخت نظام
۱۷۲	۳. نظام مردم‌سالار دینی
۱۷۳	۴. اصول ارزشی در نظام دینی
۱۷۳	۱ - ۴. مهربانی با مردم
۱۷۴	۲ - ۴. عدم تحمیل بر مردم
۱۷۵	۳ - ۴. گسترش معنویت
۱۷۵	۴ - ۴. حمایت از محرومان
۱۷۵	۵. ویژگی‌های کارگزاران نظام اسلامی
۱۷۶	۱ - ۵. آگاهی به احکام الهی
۱۷۷	۲ - ۵. عدالت و تقوا
۱۷۸	۳ - ۵. کفایت و کاردانی
۱۷۹	۴ - ۵. پیشینه نیک و درخشان
۱۸۱	۲. روحانیت دارای کارکرد

۱. روحانیت؛ مدافع تمامیت ارضی کشور ۱۸۱
۲. روحانیت؛ دارای تخصص ۱۸۲
۳. روحانیت، جامع شرایط ۱۸۲
۴. دلیل نقلی بر شایستگی روحانیت ۱۸۳
- ۱ - ۴. مرسله صدوق ۱۸۳
- ۲ - ۴. موثقه سکونی ۱۸۴
- ۳ - ۴. صحیحہ قداح ۱۸۵
- ۴ - ۴. روایات دیگر ۱۸۷
۳. عوامل تأثیرگذار در کارکردهای روحانیت ۱۸۹
۱. تشکل فراگیر روحانیت ۱۸۹
- الف) روش انتخاب ۱۹۰
- ب) وظایف ۱۹۰
- الف) وظایف شورای مشترک ۱۹۰
- ب) وظایف مجمع روحانیت شیعه ۱۹۰
- ج) وظایف مجمع روحانیت اهل سنت ۱۹۰
۲. سیستم آموزش پویا ۱۹۱
- ۱ - ۲. دوران شکوفایی ۱۹۱
- ۲ - ۲. افول حوزه‌های علمیه ۱۹۳
- ۳ - ۲. تغییرات اساسی در حوزه ۱۹۳
۳. سازمان‌دهی بودجه روحانیت ۱۹۴
- ۱ - ۳. راه‌های تأمین معیشت ۱۹۶
- ۱ - ۱ - ۳. کمک‌های مردمی ۱۹۶
- ۲ - ۱ - ۳. موقوفات و صدقات جاریه ۱۹۷
- ۳ - ۱ - ۳. سهم امام ۱۹۷
- ۴ - ۱ - ۳. حکومت اسلامی ۱۹۷
- فهرست منابع ۱۹۹

پیشگفتار

روحانیت راستین اسلام، به عنوان وارثان و ادامه‌دهندگان راه پیامبران الهی و ائمه هدی علیهم‌السلام در طول تاریخ، وظیفه مهم و بزرگی را عهده‌دار بوده و سعی کرده‌اند مسئولیت سنگینی را که بر دوش آنان گزارده شده به صورت شایسته انجام بدهند و اگر امروز افتخار مسلمان بودن را داریم، و زیر چتر اسلام زندگی می‌کنیم و از اسلام چیزی می‌فهمیم، همه را مدیون زحمات و تلاش‌های این قشر متعهد هستیم.

روحانیون آگاه همواره مرجع و پناهگاه ملت اسلامی بوده‌اند. مردم مسلمان نیز در مسائل گوناگون خویش به آنان مراجعه می‌کردند و آنان را به عنوان هادی و رهنمای خود قبول داشتند. از این رو روحانیت جایگاه والایی در جامعه اسلامی داشته است.

مردم افغانستان به روحانیون به دیده رهبران واقعی و هدایت‌گران آزاده و نجات‌بخش خود و جامعه خویش می‌نگرند و در مسائل مختلف جامعه از آنان پیروی می‌کنند.

مردم مسلمان افغانستان در طول تاریخ در همه امور، از جمله در

مبارزه علیه استعمارگران و اشغالگران بیگانه و استبدادگران داخلی، به روحانیت اصیل مراجعه و از آنان استمداد و کسب تکلیف می‌کردند. وحدت و همراهی ملت و روحانیت، تنها رمز موفقیت و پیروزی محسوب گردید.

روحانیون اصیل جامعه افغانستان، با تمامی موانع و مشکلاتی که بر سر راهشان وجود داشته است، توانسته‌اند در شرایط و زمان‌های مختلف، نقش معنوی، مبارزاتی و اجتماعی خود را به خوبی انجام بدهند.

بعد از تحولات اخیر در جامعه افغانستان، این پرسش مطرح گردیده که روحانیت در شرایط جدید چه جایگاهی دارد و دارای چه کارکردها و نقشی است؟ بعضی این شبهه را مطرح می‌کنند که وجود روحانیت در جامعه کنونی ضرورت ندارد. آنان معتقدند که روحانیت فقط در گذشته مورد نیاز جامعه بوده است و بسیاری از وظایف و کارکردهای آنان (مثل روضه‌خوانی، عقد نکاح، دفن میت و نماز جماعت) را هر کسی که کمی آگاهی به این دارد می‌تواند انجام بدهد. پس چه ضرورتی دارد که قشری به عنوان روحانی در جامعه وجود داشته باشد؟

در پاسخ این شبهه می‌گوییم: دامنه اسلام، بزرگ‌تر و گسترده‌تر از آن چیزی است که آنان فکر می‌کنند. اسلام به عنوان یک مکتب، در ابعاد گوناگون بشر، برنامه ارائه کرده است. عالمان دین، سالیان دراز در حوزه‌های علمیه به یادگیری این برنامه می‌پردازند و آنها را به مردم معرفی می‌کنند. اسلام، خود به خود قابل پیاده شدن نیست؛ بلکه باید اسلام‌شناسان آن را در جامعه عمل کنند. همان‌طور که اسلام به عنوان یک مکتب کامل و نجات‌بخش در تمامی امور زندگی انسان‌های الهی لازم و ضروری است، روحانیت نیز به عنوان متخصصان دین لازم و ضروری است.

اسلام در همه امور جامعه، از جمله تشکیل نظام و سازماندهی جامعه، برنامه و طرح دارد. چه کسانی صلاحیت دارند آن را اجرا و پیاده کنند؟ برخی بدون این که خدمات ارزشمند و فعالیت‌های ارزنده روحانیت متعهد را در نظر داشته باشند. سخنان و رفتار نادرست شماری اندک روحانی‌نما را به کل روحانیت نسبت داده، تلاش می‌کنند تا چهره روحانیت اصیل را خدشه‌دار نمایند، پرسش‌های بسیار جدی و اساسی راجع به روحانیت امروز در جامعه افغانستان مطرح است. در این تحقیق، تلاش شده است تا به شماری از آنها پرداخته شود. وظیفه خود می‌دانم از دانشمندانی که بنده را در جهت تدوین این رساله یاری رسانیده و زحماتی را متقبل شده‌اند و از مسئولان مرکز جهانی علوم اسلامی که زمینه‌های انجام این پژوهش را فراهم آورده‌اند تشکر می‌کنم. در پایان، از همسر گرامی‌ام که با ایجاد فضای آرام و محیط مناسب این جانب را در نگارش این رساله یاری کرده تشکر می‌کنم.

محراب علی صفدری

۱۳۸۵ ش. / ۱۴۲۸ ق

قم المقدسه